21.11.2024

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: HE 192/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan hallintovaliokunnan käsittelyssä on otsikossa mainittu hallituksen esitys. Esityksessä kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (681/2023) esitetään muutettavaksi siten, että valtio ei enää korvaisi Kansaneläkelaitokselle perustoimeentulotuesta aiheutuvia kustannuksia, jotka aiheutuvat kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetulle henkilölle maksetusta perustoimeentulotuesta. Jatkossa perustoimeentulotuki korvattaisiin toimeentulotuesta annetun lain mukaisesti myös kotoutumislain mukaiseen kohderyhmään kuuluvien osalta siten, että valtion rahoitusosuus olisi jatkossa 50 %. Perustoimeentulotuesta aiheutuvia kustannuksia ei korvattaisi myöskään Ahvenanmaan maakunnan kunnille.

Hyvinvointialueille ja Ahvenanmaan maakunnan kunnille täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kustannuksista maksettavan korvauksen korvausaika lyhennettäisiin yhteen vuoteen. Lisäksi eräitä kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäviä kumottaisiin hallituksen kotoutumisen edistämiseen kohdistuvien säästötoimenpiteiden vuoksi. Esitys olisi vuoden 2025 talousarvioesitykseen liittyvä ns. budjettilakiehdotus.

Valtiovarainministeriö esittää kirjallisena lausuntonaan seuraavaa.

Valtiovarainministeriö toteaa, että esityksen tavoitteena on toimeenpanna talousarvioesitykseen 2025 ja vuosia 2025-2028 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvä säästö. Julkisen talouden suunnitelmassa kohdennettu säästö on vuodelle 2026 52 miljoonaa euroa, vuodelle 2027 30 miljoonaa euroa ja vuodelle 2028 16 miljoonaa euroa. Vuotta 2025 koskeva 58 miljoonan euron säästö on huomioitu talousarvioesityksessä talousarviomomentilla 32.50.30. Valtiovarainministeriö pitää päätettyjen säästötoimien toteuttamista tärkeänä osana valtiontalouden velkaantumisen hillitsemistavoitetta.

Perustoimeentulotuen korvaaminen

Esityksessä esitetään kumottavaksi kotoutumislain 63 §:n 3 momentti, mikä tarkoittaisi sitä, että valtio ei erikseen korvaisi kotoutumislain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuille henkilöille maksetun perustoimeentulotuen kustannuksia Kansaneläkelaitokselle. Ehdotettu muutos tarkoittaisi käytännössä sitä, että jatkossa kustannukset edellä tarkoitetuille henkilöille maksettavasta

Valtiovarainministeriö
Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 28, 00023 Valtioneuvosto

puh. 0295 16001 (vaihde)
kirjaamo.vm@gov.fi
www.vm.fi
Y-tunnus 0245439-9

Finansministeriet
Snellmansgatan 1 A, Helsingfors
PB 28, 00023 Statsrådet

tfn 0295 16001 (växel)
registratorskontoret.fm@gov.fi
www.finansministeriet.fi
FO-nummer 0245439-9

perustoimeentulotuesta jakautuisivat toimeentulotukilain 27 f §:n perusteella nykyisen 100 %:n valtion rahoituksen sijaan puoliksi valtion ja kuntien rahoitettaviksi. Ehdotettu lakimuutos lisää siten kuntien vastuuta perustoimeentulotuen kustannuksista. Tästä aiheutuisi valtiolle noin 49 miljoonan euron säästö vuonna 2027 ja 60 miljoonan euron säästö vuonna 2028.

Esityksessä todetaan, että perustoimeentulotukimuutoksesta syntyy säästöä julkiseen talouteen, jos korvausten piirissä olevien henkilöiden toimeentulotukiriippuvuutta voidaan vähentää. Esityksessä pidetään epätodennäköisenä, että perustoimeentulotuesta aiheutuneiden kustannusten korvauksesta luopuminen vähentäisi perustoimeentulotuen käyttöä merkittävästi mm. siksi, että kunnilla on myös nykyisin kannustimet saada kotoutuja-asiakkaat työllistymään nopeasti. Valtiovarainministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että näiden kannustimien voidaan nähdä kasvavan merkittävästi perustoimeentulotukeen ehdotettavien muutosten myötä. On myös huomioitava, että työvoimapalveluiden järjestämisvastuu on päätetty siirtää valtion virastoilta kuntien muodostamille työvoimaviranomaisille vuoden 2025 alusta lukien. Tämä antaa kunnille aiempaa parempia työkaluja vaikuttaa kotoutuja-asukkaiden kotoutumiseen ja työllistymiseen.

Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen korvausaika

Esityksen mukaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen korvausajan lyhentäminen kolmesta vuodesta yhteen vuoteen vähentäisi hyvinvointialueille maksettavia korvauksia. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 1 §:n mukaan lakia sovelletaan hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien kustannusten kattamiseen. Lakia ei kuitenkaan sovelleta hyvinvointialueiden kustannusten kattamiseen sellaisissa tehtävissä, joiden rahoituksesta on erikseen muualla säädetty tai muualla laissa säädetyn nojalla valtion talousarviossa erikseen määrätty. Edelleen lain 9 §:n mukaan valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan täysimääräisesti huomioon hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos, jos se aiheutuu asianomaista tehtävää koskevasta laista tai asetuksesta, lakiin tai asetukseen perustuvasta valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta.

Ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki ovat hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvia tehtäviä. Hallituksen esityksen mukaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen korvausajan lyhentäminen kolmesta vuodesta yhteen vuoteen vähentää hyvinvointialueille niiden lakisääteiseen tehtävään maksettavia lakisääteisiä korvauksia. Siltä osin kun valtion korvausvastuuta siirretään hyvinvointialueen vastuulle kyse on rahoituslain soveltamisalaan kuuluvasta tehtävästä ja sellaisesta rahoitustehtävän muutoksesta, joka on huomioitava rahoituslain 9 §:n nojalla. Asia on otettu vuoden 2025 osalta huomioon täydentävässä talousarvioehdotuksessa 4,1 milj. euron

määrärahasiirtona TEM:n momentilta (32.50.30) hyvinvointialueiden rahoitusmomentille (28.89.31).

Sen sijaan laskennallisiin korvauksiin ehdotetut muutokset eivät hallituksen esityksen perusteella ole sellaisinaan kytkettävissä yksilöityihin lakisääteisiin tehtävien muutoksiin ja niiden mahdolliset vaikutukset tulevat hyvinvointialueiden osalta huomioiduksi rahoituslain 10 §:n mukaisessa jälkikäteistarkistuksessa.

Laskennalliset korvaukset

Kunnille ja hyvinvointialueille maksettavia laskennallisia korvauksia alennettaisiin tavoiteltujen säästöjen toteuttamiseksi esityksen mukaan 60 miljoonalla eurolla. Talousarvioesitykseen 2025 sisältyy 58 miljoonan euron säästö. Esityksessä säästövaikutusten saavuttamiseksi eräitä kotoutumislain mukaisia kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäviä vähennettäisiin. Pääasiallisesti kyseessä on kuitenkin laskennallisiin korvauksiin kohdistuva tasoleikkaus.

Tehtävämuutokset kohdistuisivat monialaisten palvelutarpeen arviointien ja kotoutumissuunnitelmien osalta osin sellaisiin kuntien tehtäviin, jotka kuuluvat kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain piiriin. Valtiovarainministeriön käsitys vastaa esityksessä todettua, että tämä vaikutus on kuitenkin niin marginaalinen, ettei sillä olisi vaikutusta valtionosuusrahoitukseen.

Valtiovarainministeriö huomauttaa, että mikäli kunnat eivät leikkaa palveluja laskennallisen korvauksen leikkausta vastaavasti, on riskinä, että kustannukset tulevat sen sijaan huomioiduksi peruspalvelujen valtionosuudessa kustannustenjaon tarkistuksessa. Kunnat raportoivat kotoutumisen edistämisestä aiheutuvia kustannuksia tietyille palveluluokille, joista vähennetään tulona kunnalle maksettu laskennallinen korvaus. Nettokustannukset kuvaavat kunnan peruspalvelujen valtionosuuden kautta rahoitettavia kustannuksia. Mikäli laskennallinen korvaus on alimitoitettu, kasvattaa tämä peruspalvelujen valtionosuudessa huomioitavia kustannuksia ja täten myös valtionosuuksia.

Budjettineuvos Armi Liinamaa
Valtiovarainministeriö
Budjettiosasto